

‘WILLIAM C. CHITTICK U BOSNI’: KNJIGE, ČLANCI I INTERVJUI NA BOSANSKOM JEZIKU

Haris DUBRAVAC

El-Kalem, Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo
E-mail: dubravacharis@gmail.com

ABSTRACT

Ovaj tekst se bavi prijevodima djela Williama C. Chitticka na bosanski jezik, dajući o njima određene napomene, a prije toga iznoseći kraću biografiju njihova autora. U ovom radu se vidi da je u posljednje vrijeme došlo do učestalijeg prevođenja knjiga i članaka na bosanski jezik ovog čuvenog američkog istraživača klasične islamske filozofije i sufizma—u 2019. godini su objavljena tri prijevoda njegovih knjiga, pa možda ne bi bilo pretjerano reći da je riječ o svojevrsnom prevodilačkom zamahu. Pretpostavljamo da se razlog takve pojave krije u jednostavnosti Chittickovog jezika kojim na pitak, učen i akademski način nastoji predstaviti najdublje istine islama dok istovremeno njegovi spisi ne gube na sveobuhvatnosti i prilježnosti. Otuda je moguće govoriti o znatnom uticaju njegovih djela na bosansko čitalaštvo.

Ključne riječi: William C. Chittick, biografija, prijevodi, knjige, članci, bosanski jezik, klasična islamska filozofija, sufizam.

‘WILLIAM C. CHITTICK IN BOSNIA’: BOOKS, ARTICLES AND INTERVIEWS IN BOSNIAN LANGUAGE

This paper discusses translations of William C. Chittick’s works into Bosnian language, giving certain remarks about them and providing a short biography of the author. The paper shows that numerous books and articles of this renowned American researcher

of the classical Islamic philosophy and Sufism have recently been translated into Bosnian language. In 2019, the translations of three of his books were published, so it may not be farfetched to say that a kind of translation movement has been taking place. We assume that the reason for this phenomenon lies in the simplicity of Chittick's language which he deploys to explain the deepest truths of Islam in a fluent, erudite and academic way. At the same time, his works do not lose comprehensiveness and diligence. Hence one can speak about a considerable influence of his works on Bosnian readers.

Keywords: William C. Chittick, biography, translations, books, articles, Bosnian language, classical Islamic philosophy, Sufism.

Uvod

Budući da je ovaj zbornik posvećen velikom američkom istraživaču klasičnog islamskog naslijeđa, ili preciznije kazano, klasične islamske filozofije i sufizma, William C. Chitticku, čiji se angažman ogleda u pisanju stručnih i obimnih studija te djelâ za širu čitalačku publiku često vezanim za Ibn 'Arabija i Rūmija, ali i u prevođenju važnih tekstova iz prebogate intelektualne zaostavštine islama, za očekivati je bilo da se ispiše jedan rad koji tretira Chittickova djela prevedena na bosanski jezik uz kraće napomene o istim. Stoga, nakon kraće biografije ovdje donosimo popis njegovih prevedenih radova hronološki poredanim.

1.0 Biografija

William C. Chittick je rođen 1943. godine u Milfordu, Connecticut, u protestantskoj porodici. Diplomirao je historiju na Koledžu Wooster, Ohio. Proveo je jednu akademsku godinu na Američkom univerzitetu u Bejrutu gdje je posredstvom predavanja Seyyed Hossein Nasra došao u dodir sa sufizmom. Doktorirao je na Odsjeku za perzijsku književnost na Univerzitetu u Teheranu 1974. godine pod mentorstvom Nasra. U Iranu je do 1979. godine predavao na Katedri za komparativne religije na Univerzitetu Aryamehr u Teheranu. Tokom boravka u Iranu imao je priliku upoznati se i saradivati s mnogim intelektualcima, poput Badiozzamana Forouzanfara i Jalaluddina Homaeija, no, što se tiče islamske tradicije i duhovnosti, kako kaže, Chittick je najviše naučio od S. H. Nasra. Svoje obrazovanje u ovoj oblasti je dodatno uvećao

kroz saradnju s ličnostima poput Henry Corbina, Toshihiko Izutsua i Sayyida Jalāl al-Dīna Āshṭiyānīja. Danas je redovni profesor na Univerzitetu Stony Brook, Odsjek za azijske i azijsko-američke studije. Chittick je filozof, pisac, prevodilac i tumač tekstova klasične islamske filozofije, sufizma i šiizma. Najviše se usredsredio na spomenutog Ibn ‘Arabīja i Rūmīja. Urednik je, autor i prevodilac tridesetak knjiga i monografija te skoro dvjesto članaka o islamskom mišljenju. Djela su mu prevedena na arapski, perzijski, turski, urdu, albanski, njemački, italijanski, španski, holandski, ruski, indonezijski, kineski i bosanski jezik. Dobitnik je brojnih nagrada za svoja djela.

Chittick trenutno radi na nekoliko istraživačkih projekata u vezi sufizma i islamske filozofije. Redovno predaje o islamu, islamskim klasicima i drugim punovažnim temama za islamsku intelektualnu povijest. Povremeno usmjerava uspješne studente u čitanju važnih arapskih i perzijskih tekstova iz sufizma i islamske filozofije.¹

2.0 Chittickovi radovi na bosanskom jeziku

2.1. Knjige:

2.1.1. *Sufijski put ljubavi: Rumijeva duhovna učenja* (s engleskog preveo: Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2005., 429. str.).²

Kada se Chittick vratio u Ameriku, nakon što je potpuno iznova pročitao sva Rūmījeva djela, napisao je ovu obimnu studiju. Njegov cilj kod pisanja ove knjige, kako kaže u predgovoru za bosansko izdanje, jeste bio taj da smjesti Rūmīja u kontekst islamskog učenja. Za Rūmīja i za većinu njegovih učenih savremenika samo istinsko i svrhovito znanje jeste ono koje nam dariva uvid u zbiljnost Krajnje Zbilje. Ova vrsta znanja dolazi iz onih temeljnih vrela od kojih je najznačajnije Kur’an. Opće poznato je da je Rūmī *pjesnik ljubavi*, pa je zato ova knjiga naslovljena kao *Sufijski put ljubavi*. Ukratko, Chittick je pišući ovo djelo

1 Pored takve njegove akademske ostvarenosti, sami smo se osvjedočili u njegovu skromnost i pristupačnost kada je izdvojio vrijeme za razgovor s nama, tokom Ljetne škole na Institutu za sufijske studije (Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü) pri Univerzitetu Üsküdar u Istanbulu 27.7.2018. godine.

2 Vidjeti prikaz: Aziz Hasanović, Promocija knjige “Sufijski put ljubavi” Williama C. Chitticka,” *Znakovi vremena*, VIII, br. 29/30, 2005., str. 198–202.

htio objasniti osnove Rūmijevog učenja ne svojim jezikom, već onim Rūmijevim jer su većina prevodilaca izbrisali one dijelove njegove poezije koji su duboko ukorijenjeni u islamski svjetonazor i koji nas pozivaju da nastavimo potragu za pravim znanjem. Otuda veći dio ove knjige sadrži Rūmijeve stihove. Djelo koje smo ukratko opisali uključuje tri dijela: *Teorija, Praksa i Dosezanje Boga*.

2.1.2. *Vizija islama: temelji muslimanske vjere i prakse* (s engleskog prevela: Amila Karahasanović, Connectum, Sarajevo, 2019., 510 str.).

Ovo veliko djelo je Chittick napisao sa svojom suprugom Sachiko Murata. Zapravo, radi se o bilješkama za predavanja o islamu koje čine jezgro ove knjige. Pristupom u ovoj knjizi autori su se nastojali usmjeriti na prikazivanje onoga što islam sam o sebi misli, gdje pod islamom podrazumijevaju znamenite tekstove napisane od strane muslimanskih velikana koji su (donedavno) općenito važili za temeljne tekstove te tradicije. Unatoč podrobnosti sadržaja ovoga djela, ovdje se izbjegava tehnički i apstraktni jezik.

Također, naglašava se da se autorima ne čini razboritim koristiti metodologiju, sada slučajno u modi, a zanemariti raskoš intelektualne tradicije, još uvijek žive i uz to s hiljadugodišnjom historijom. Jednom riječju, u ovoj knjizi se iznova afirmira Tradicija na jedan dopadljiv i uvjerljiv način. Ova studija sadrži četiri dijela: *Islam, Iman, Ihsan i Islam u historiji*. Kao što se primijeti, ovdje se otvara put razumijevanju temeljnih islamskih pojmova, odnosno, osnovnih vidova islamskog vjerovanja i prakse.

2.1.3. *Nauka o kosmosu, nauka o duši: punovažnost islamske kosmologije u modernom svijetu* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, El-Kalem, Sarajevo, 2019., 177 str.).³

Ova knjiga je napisana nakon četrdesetak godina autorova udublivanja u klasične tekstove islamske intelektualne baštine i plodonosnog doprinosa na tom polju. Veći njen dio razvija implikacije o razlici između dva načina spoznavanja koji su temeljni za velike

3 Pogledati prikaze: Hamza Ridžal, "Nužna je obnova intelektualne tradicije muslimana," *Stav*, vol. V, br. 248, 2019., str. 79; Hasan Hasić, "Čitati djelo Williama C. Chitticka znači okružiti se i duhom klasike i duhom savremenog," *Živa baština - časopis za filozofiju i gnozu*, vol. VI, br. 19, 2020., str. 105-107.

religije, a autor po tom pitanju zasniva svoje stavove na spoznajama islamske filozofije i sufizma. Ovo kvantitetom neveliko djelo razmatra islamsku intelektualnu tradiciju u jednoj široj perspektivi, te pokazuje kako ona ne dozvoljava oštru razliku između subjekta i objekta koja je bila preduslov za uspon moderne nauke. Otuda se na stranicama ove knjige pomalaju snažne i duboke kritike modernog naučnog svjetonazora.

Vrijedi spomenuti i da Chittick nudi smjernice koje su od izrazito obrazovnog značaja. Knjiga isto tako govori o zgasnuću islamske intelektualne tradicije i brojnim preprekama koje stoje na putu ponovnog raspirivanja njenog plama, te posebno motri na njena vjerodostojna učenja, usredsređujući se na njihovu punovažnost za savremena pitanja o nauci i značenju. Tu je najveća vrijednost ovog i ostalih Chittickovih djela, jer ne razmatra islamsko naslijeđe kao okoštalu historijsku ostavštinu, već upečatljivo pokazuje njegovu bitnost na *savremenom jeziku*. Ukratko, ova knjiga ukazuje na značaj i način *islamskog promišljanja u svjetlu tevhiđa*. Djelo sadrži sedam poglavlja: *Iščezavajuće naslijeđe*, *Intelektualno znanje*, *Rehabilitacija mišljenja*, *Izvan ideologije*, *Ljudi Nevidljivog*, *Antropokosmička vizija i Traganje za značenjem*.⁴

2.1.4. *Ibn ‘Arabi: nasljednik vjerovjesnikâ* (s engleskog preveli: Hamza Muratspahić i Haris Dubravac, Udruženje građana Toprak, Mostar, 2019., 180 str.).⁵

Knjiga je to koja je napisana nakon tridesetak godina Chittickovog proučavanja tekstova ekberijanske intelektualne baštine. Kako kaže autor, prva dva poglavlja bave se odnosom Ibn ‘Arabijevih učenja i njegovog samoopažanja kao Pečata muhammedanskih evlija te zaljubljenika u Boga. Treće i četvrto poglavlje opisuju odnos između Boga i ljudskih bića u pogledu ljubavi i prisjećanja. Peto i šesto raspravljaju o prirodi znanja, njegovoj ulozi u ljudskom postojanju i važnosti ispravnog razumijevanja pojavnog svijeta. Sedmo i osmo nude nekoliko opažanja u svijetu imaginacije, posebno njegov odnos prema duši i smrti. Deveto i ujedno završno poglavlje motri središnju ulogu božanske milosti na Onome svijetu. Ovo djelce razmatra Ibn

4 U jednom neformalnom razgovoru rahmetli prof. Samir Beglerović kazao nam je da je ovo Chittickovo djelo kapitalno unatoč nevelikom broju stranica.

5 Vidjeti prikaz: Hamza Ridžal, “Knjiga o najvećem učitelju”, *Stav – sedmični časopis za politiku i društvo*, vol. VI, br. 262, 2020., str. 82.

‘Arabijevu misao u jednoj obuhvatnoj perspektivi iako nije opterećeno mnogobrojnim podnožnim napomenama i navođenjem velikog broja izvora.

2.1.5. *Sufijski put spoznaje: Ibn al-Arabijeva metafizika imaginacije* (s engleskog preveo: Rešid Hafizović, Naučnoistraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2021., 643 str.).⁶

Riječ je o djelu koje je Chittick napisao nakon *Sufijskog puta ljubavi*, želeći samim naslovima, na općenit način, poistovjetiti Rūmijeva promišljanja s putom ljubavi, a Ibn ‘Arabijeva s putom spoznaje/znanja. Što se tiče podnaslova, odnosno spominjanja imaginacije, autor veli da se na Zapadu sve više otkriva važnost imaginacije, naročito naporima Henrya Corbina. Dakako, sve religijske tradicije potvrđuju njenu središnju ulogu. A kad je posrijedi Ibn ‘Arabijevo gledanje na imaginaciju, ono se ne može razumjeti izvan kraljevstva metafizike, kao što se ni njegova metafizika ne može shvatiti bez dosezanja bitnosti imaginacije. Stoga je ovo Chittickovo istraživanje pokušaj da se te dvije strane Šejhovich učenja vrate natrag u ravnovjesje. K tome, dok je Toshihiko Izutsu u svojim studijama stavljao naglasak na Ibn ‘Arabijeve apstraktne metafizičke smislove, a Corbin na vizije i imaginarni svijet, Chittick izlaže Ibn ‘Arabijevo stalno ustrajavanje na odmjeravanju cjelokupnog znanja vagom Šerijata – mjerilima koja su objavljena Kur’anom i (Vjero)vjesnikovim sunnetom. Isto tako, jedna od glavnih zadaća, prema autoru, jeste dokučiti kako je Ibn ‘Arabī razumio put kojeg su obznanili (vjero)vjesnici i slijedili prijatelji Božiji do krajnjeg Cilja.⁷

2.2. Članci:

2.2.1. *Teologijski korijeni rata i mira prema islamu* (s engleskog prevela: Ženja Bašagić, “Glasnik Rijasetu Islamske zajednice u SFRJ”, god. LIV, br. 3, 1991., str. 302–283.).

6 Pogledati prikaz: Haris Dubravac, “Knjiga o samospoznaji i bogospoznaji ‘Najvećeg učitelja””, *Znakovi vremena - časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, god. XXIV, br. 89/90, 2021., str. 159–164.

7 Koliko nam je poznato, Afan Latić i Alena Demirović trenutno prevode Chittickovo djelo *Sufism: A Beginner's Guide* (*Sufizam: vodič za početnike*).

U ovoj raspravi se razjašnjava temeljni islamski pogled na mir i rat, to jeste, nastoji se postići izvorno razumijevanje načina na koji muslimani osjećaju sadašnju situaciju. Ovdje se razmatra islamska religija kako je zabilježena u temeljnim islamskim tekstovima, a ne nužno mišljenja savremenih muslimana. Stoga se ova rasprava bavi samo normativnim i temeljnim islamskim načelima oko kojih se manje ili više slažu svi muslimani.

2.2.2. *Može li islamsko naslijeđe biti obnovljeno?* (s perzijskog preveo: Muamer Kodrić, “Znakovi vremena – časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu”, god. IV/V, br. 14/13, 2002–2001., str. 68–52.).

Sadržaj ovog teksta je utkan u prvo poglavlje spomenute knjige *Nauka o kosmosu, nauka o duši*. Radi se o izuzetno važnom Chittickovom tekstu gdje objašnjava razliku između intelektualnog (*‘aqlī*) i prenesenog (*naqlī*) znanja, ističe prepreke koje stoje na putu obnavljanja intelektualne tradicije islama koja se ostvarila u vidu filozofije, kelama i teorijskog sufizma te ukazuje na to šta znači *islamski misliti*. Prema njegovom stavu, *misliti islamski* znači priznavati Božiju Jednoću imajući na umu ono što takvo priznanje za sobom povlači. Chittick zaključuje da je obnova intelektualne tradicije nemoguća sve dok svako ne poduzme korak na pojedinačnom planu. Ova tradicija nikad ne može biti obnovljena slijepim oponašanjem prethodnikâ niti organiziranom zajedničkom akcijom, već jedino posvećenjem pojedinca kroz lično ostvarenje.

2.2.3. *Ka teologiji razvoja* (s engleskog preveo: Jasmin Halebić, “Znakovi vremena – časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu”, god. IX, br. 32, 2006., str. 39–20.).

Na početku ovog teksta se Chittick kritički osvrće na modernu upotrebu riječi *razvoj*, zatim iznosi islamsko gledište o znanju, nauci i ljudskoj prirodi. Muslimanski mislioci su na čelo svojih zanimanja uvijek stavljali Boga. Otuda i jedan dio ovoga teksta tretira Božija imena, to jeste, ulogu *tawhīda* u ljudskom promišljanju. Zatim se kritički razmatra naučna racionalnost za koju se pogrešno misli da je neutralna i nepristrasna, a ukazuje se na važnost imaginativnog mišljenja. Potom se naglašava ljepota kao božansko svojstvo čije viđenje je obilježje imaginacije, te *ihsān* kao činjenje onoga što je lijepo. Na kraju se veli da dok muslimani ne otkriju ljepotu, dok to što čine ne

budu činili na lijep način, utemeljen na načelima položenim od Boga i prirode stvarî, neće biti oživljavanja bilo koje kulture i civilizacije koja zavrjeđuje naziv “islamska”.

2.2.4. *Muslimansko intelektualno naslijeđe i moderne političke ideologije* (s engleskog preveo: Jasmin Halebić, “Znakovi vremena – časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu”, god. X, br. 37, 2007., str. 80–66.).

Ovaj tekst također, premda neznatno izmijenjen, čini četvrto poglavlje knjige *Nauka o kosmosu, nauka o duši*. Pitanje na koje se Chittick osvrće jeste kako nam izvori islamske intelektualne tradicije mogu pomoći pri razumijevanju uloge političke ideologije u modernom svijetu. Na početku razmatra šta misli pod *intelektualnom tradicijom*. Zatim raspravlja tri bitna cilja islamske intelektualne tradicije te predlaže kako ovi ciljevi mogu nadîći ideologiju i pomoći u sagledavanju ograničenja ideološkog mišljenja. Ti ciljevi su: prevazilaženje dogmatizma, dokazivanje apsolutnosti Zbiljnog i očuvanje mitske imaginacije.

2.2.5. *Potreba za potrebom* (Nevad Kahteran u saradnji sa Chittickovima, *Rumijeva filozofija ljubavi*, s engleskog preveo: Nevad Kahteran, Šahinpašić, Sarajevo, 2007., str. 103–93.).

Cilj Chitticka u ovom tekstu jeste pokušati potcrtati određene tačke u vezi s ljubavlju koje se trebaju rasvijetliti ukoliko želimo razumjeti Mawlānina učenja. Riječ je o četiri temeljna stanovišta koja leže u osnovi cjelokupne njegove poezije i proze: 1. ljubav je božansko svojstvo 2. ljubav se ne može razmatrati odvojeno od ljepote jer je ljepota predmet ljubavi 3. ne može se istinski voljeti Ljepota bez upute (vjero)vjesnikâ i evlija 4. plod slijeđenja Muhammeda, a.s., jeste Božija ljubav. Među riječima koje Mawlānā upotrebljava da objasni prirodu ljubavi koju bi tragaoci trebali nastojati ostvariti jeste *potreba*, otuda se spominje u naslovu.

2.2.6. *Staza sufije* (s engleskog preveo: Jasmin Halebić, “Znakovi vremena – časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu”, god. XIV, br. 51, 2011., str. 206–190.).

Na početku ovoga teksta, Chittick razmatra pojam sufizam i njegovu stvarnost, njegov islamski sadržaj odnosno povezanost sa suštinskim učenjima islama, zatim razmatra tri područja vjere islama

posredstvom *Džibrilovog hadisa o imanu, islamu i ihsanu* te mjesto sufizma u tom obzorju, šehadet kao svjedočenje vjere, Božiju milost i srdžbu, sufijsku teoriju i praksu. Iz ovog rada je očito da se sufizam može posmatrati kao nevidljivo duhovno prisustvo koje oživljava sve vjerodostojne izraze islama. Razni historijski oblici u kojima se on javlja služe za pokazivanje da ovaj vid religije ostaje ideal od presudnog značaja.

2.2.7. *Služenje* (Tim Winter [ur.], *Kembridžski priručnik klasične islamske teologije*, s engleskog preveo: Rusmir Mahmutćehajić, Međunarodni forum Bosna, Sarajevo, 2016., str. 27–209.).

U ovom tekstu Chittick razmatra pojam ‘*ibādat* – *služenje* koji se može odrediti kao čovjekov primjereni odgovor Bogu što je u središtu islamskog učenja. Glagol iz kojeg je izvedena ova riječ znači “biti ili postati rob/sluga.” Naravno, navodi se da se nerijetko raspravljalo o tome treba li ‘*abd* prevoditi kao *rob* ili kao *sluga*.⁸ Različita značenja te dvije riječi odražavaju stalnu napetost u islamskoj teologiji između Božije svemoći i ljudske slobode. Na kraju autor govori o moralnoj i ontološkoj zapovijedi pri tom naglašavajući da su mnogi muslimanski autori izgubili dodir s ontološkom.

2.2.8. *Vrijeme, prostor i objektivnost etičkih normi: Ibn Arabijeva učenja* (s engleskog preveo: Rusmir Mahmutćehajić, “Forum Bosnae”, god. XIX, br. 75–74, 2016., str. 46–29.).

Ovaj tekst čini šesto poglavlje u knjizi *Ibn ‘Arabi: nasljednik vjerovjesnikâ*. Prvo se sažeto govori o Ibn ‘Arabiju, *waḥdat al-wujūdu* i oslovljavanju Ibn ‘Arabija sufijom odnosno *muḥaqqiqom* – ostvariteljem. Zatim autor govori o *taḥqīqu* kao metodologiji, *ḥaqqu* stvari, Ibn ‘Arabijevom razumijevanju vremena i prostora/mjesta/lokacije, tim apstraktnim konceptima koji ne označavaju ništa u objektivnom univerzumu te odnosu vječnosti i vremena. Kaže Chittick da neki vidovi *taḥqīqa* uključuju moralnost i etiku kojih je lišeno moderno mišljenje jer odvaja subjekat i objekat, odnosno subjektivno i objektivno. Ukratko, moderna nauka ne omogućava objektivnost etičkih i moralnih standarda zbog čega dolazi do izražaja punovažnost Ibn ‘Arabijevih gledišta.

8 Zanimljivo je da je Hafiz Sejjid Zenunović (1875.–1932.) u svom prijevodu Kur’ana, ‘*abd* prevodio kao *sluga/sluzitelj*.

2.2.9. *Kelam u umskim školama* (s engleskog preveo: Rusmir Mahmutćehajić, "Forum Bosnae", god. XIX, br. 75–74, 2016., str. –66 100.).

Ovaj tekst je šesto poglavlje djela *Vizija islama*. Sadržaj vjere je predmet bavljenja tri intelektualne škole: kelam (dogmatska teologija), teorijski sufizam i filozofija. Možda je ključna razlika koja se može načiniti među tim školama u njihovom pristupu ljudskom razumijevanju. Stručnjaci za kelam zauzeli su odbrambeni stav u vezi s Kur'anom kojem daju prvenstvo. Za islamsko mišljenje pitanja kelama su važna ali nisu toliko koliko se često pretpostavlja. S druge strane, kelam je ponudio odgovore jednom velikom broju ljudi koji su, upravo u njegovom pružanju racionalne podrške našli razloge da se u potpunosti posvete Bogu i Objavi. Kelam tumači Objavu na osnovu razuma, naglašava Božiju transcendentnost, o Njemu razmišlja u apstrakcijama, ima suhoparan jezik i sklon je raspravljanju.

2.2.10. *Svjetonazor islamske filozofije* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, "Preporod – islamske informativne novine", god. XLVII, br. 1088/6, 15. mart 2017./16. džumade-l-uhra 1438., str. 45–44.).

Riječ je o prvim stranicama poglavlja pod tim naslovom koje se nalazi u Chittickovoj izvanrednoj knjizi *The Heart of Islamic Philosophy*.⁹ U ovom dijelu se razmatra veza filozofije s islamskom tradicijom prikazujući bitna filozofska pitanja u istoj.

2.2.11. *Božanstva moderniteta* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, "Novi Muallim – časopis za odgoj i obrazovanje", god. XVIII, br. 70, 2017., str. 41–37.).

Chittick u ovome radu pokazuje kako su uzusi uma koji su doneseni modernošću rijetko podudarni s islamskim naučavanjem, budući da ništa što odlikuje modernost nije *tawhīd* – svođenje stvari na jedno, odnosno potvrđivanje Božije jednoće što je prvo načelo islamskog promišljanja. Razumijevanje prirode mnoštva lažnih bogova uvijek je bilo središnje za intelektualne nauke. Autor tvrdi da je možda najveća prepreka za muslimane u nošenju s modernošću opći

9 William C. Chittick, *The Heart of Islamic Philosophy: The Quest for Self-Knowledge in the Teachings of Afḍal al-Dīn Kāshānī*, Oxford University Press, Oxford, 2001., xiii, 360 str.

trend odbacivanja svega osim najpovršnijih ukrasa islamske tradicije.

2.2.12. *Bogovi moderniteta* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, “Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu”, vol. III, br. 8, 2017., str. 92–86.).

Riječ je o prethodnom tekstu s neznatno izmijenjenim naslovom.

2.2.13. *Vaḥdetu’l-vudžūd – Jedinstvo Egzistencije* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, “Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u BiH”, god. LXXIX, br. 8–7, 2017., str. 814–803.).

Ovdje se radi o dijelovima Chittickovog obimnijeg teksta “Rūmī and *waḥdat al-wujūd*”. Vjerovatno najkontroverznije pitanje koje se veže za Ibn ‘Arabijevo ime jeste ono o *waḥdat al-wujūdu*. Stoga se iznose čitaocima u najkraćem obliku glavne smjernice koje se nude za spomenuto pitanje. Prvi dio je prevodilac naslovio kao “*Vaḥdetu-l-vudžūd i tevḥīd*”, drugi dio je izvorno naslovljen “Značenja pojma *vaḥdetu-l-vudžūd*” a na kraju je prevodilac smjestio treći dio koji se usredsređuje na glavnog protivnika Ibn ‘Arabijevih stajališta – Ibn Tejmiju, zato je naslov tog dijela “Ibn Tejmije i *vaḥdetu-l-vudžūd*”.

2.2.14. *Waḥdat al-wujūd u Indiji* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, “Znakovi vremena – časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu”, god. XX, br. 77/76, 2017., str. 118–103.).

Navika pogrešnog vezivanja izraza *waḥdat al-wujūd* uz Ibn ‘Arabijevo ime je, prema riječima Chitticka, duboko usađena u sekundarnoj literaturi od, otprilike, desetog/šesnaestog st. Sada stručnjaci priznaju da Ibn ‘Arabī nije nikada koristio taj izraz. Stoga autor prikazuje neke razloge zbog kojih nekritičko vezivanje tog pojma s njegovim imenom može samo izopačiti njegovo naslijeđe. Izraz *waḥdat al-wujūd* se pojavio prilično kasno u historiji sufizma, stoljeće nakon Ibn ‘Arabija. Postao je sporan iz razloga koji imaju malo veze s njegovim vlastitim učenjima. Aḥmad Sirhindī mu je prigovarao jer je ostao na jednom značenju riječi *wujūd* dok je zanemario druga. Zaključuje se da su mnogi sufijski učitelji Indije imali mnogo bolje razumijevanje Ibn ‘Arabijevih učenja, stoga nisu uzeli Sirhindijev kritizam za ozbiljno.

2.2.15. *Razboritost životinja* (s engleskog preveo: Haris Dubravac,

“Novi Muallim – časopis za odgoj i obrazovanje”, god. XIX, br. 73, 2018., str. 81–77.).

Ovdje Chittick piše o Ibn ‘Arabījevom oslovljavanju svakog vida čovjekove i kosmičke egzistencije te stalnom razmatranju prirodene dobrote svega u stvaranju i čovjekovoj dužnosti da poštuje prava svih stvorenja. Ukratko, kako se pokazuje u radu, Ibn ‘Arabī tvrdi da nijema marva posjeduje uzvišeno znanje i razumijevanje od Boga te zaključuje da svako ko se smatra iznad marve nije upoznat s vlastitim položajem. On naglašava da je takvo neznanje odlika filozofskog i teološkog pristupa islamskom naučavanju a, može se danas reći, pogotovo modernih naučnih disciplina.

2.2.16. *Ibn ‘Arevi: Kapija intelektualne tradicije* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, “Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu”, vol. IV, br. 13, 2018., str. 78–70.).

Kada autor kaže da je Ibn ‘Arabī kapija intelektualne tradicije, on koristi riječ *intelektualno* nasuprot *prenesenom*, odnosno misli na prepoznatu i spoznatu istinu, a ne na pûkê informacije. Da bismo shvatili značaj Ibn ‘Arabījevog živog naslijeđa, važno je jasno razumijevati razliku između ove dvije vrste (s)poznavanja. Islamski svjetonazor je najobuhvatnije i najrazrađenije predstavio upravo Ibn ‘Arabī. Za njega nije bilo načina opravdati oštro razdvajanje između etike i ontologije, odnosno subjektivnosti i objektivnosti. Zapravo, njegova namjera bila je pokazati da će se istinsko prepoznavanje sebe i Boga, stvarni život, potpuno ostvarenje čovjekova položaja, otkriti jedino slijedeći stope predvodnikâ koje je poslao Zbiljski.

2.2.17. *Cilj islamske filozofije: promišljanja o djelima Afdala Al-Dina Kashanija* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, “Glasnik Rijasete Islamske zajednice u BiH”, god. LXXXI, br. 2–1, 2019., str. 96–83.).

U ovome radu, autor govori o životu i djelima Afdal al-Dīna Kāshānija, ličnosti koja je ostala gotovo nepoznata historičarima islamske filozofije. Također, tretiraju se razlozi zbog kojih nije bio poznatiji, značenje filozofije, njen odnos s etikom i tome slično. Primjetno je da Kāshānī pokušava izvući filozofiju iz domena apstrakcija te istu predstaviti kao jedan živahan poduhvat kojim se može baviti u pojmovima svakodnevlja, jer filozofija pripada stvarnom svijetu viđenja, a ne apstraktnom svijetu teoretiziranja,

kontempliranja, spekuliranja i pretpostavljanja. Filozofija je, zapravo, način života.

2.2.18. *Bog sve okružuje (islamski pogled na okolicu)* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, "Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u BiH", god. LXXXI, br. 8–7, 2019., str. 540–529.).

Iako je u posljednje vrijeme kod nas i u svijetu snažno izražen i tretiran problem okolice, autor u ovom radu tom pitanju pristupa na skoro jedinstven način, s polaznom tačkom da je Bog taj Koji okružuje svo postojanje, da je On naša krajnja okolica te da je svaka druga okolica povezana s tom činjenicom. Chittickov pristup ovom pitanju je inovativan i predstavlja značajan doprinos u iznošenju islamskog stava o čovjekovoj životnoj sredini u svim etapama čovjekova bitisanja.

2.2.19. *Islamska kosmologija* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, "Novi Muallim – časopis za odgoj i obrazovanje", god. XX, br. 79, 2019., str. 45–39.).

Izraz "islamska kosmologija" se može općenito razumjeti u značenju svjetonazora zabilježenog u Kur'anu i Hadisu te prihvaćenog izričito ili neizričito od strane većine muslimanâ. Uže se odnosi na različite teorije univerzuma koje su postepeno razvili muslimanski mislioci. Autor u ovom pregledu navodi neke temeljne premise islamskih kosmoloških teorija pokušavajući opisati islamski kosmos onakav kakav su opažali muslimanski kosmolozi. On to čini govoreći o Bogu i kosmosu, dva lûka postojanja i ljudskim bićima u kosmosu u smislu njihova namjesništva imajući u vidu da je osnovni cilj kosmologije pokazati kako se božanska svojstva očituju u makrokosmosu i mikrokosmosu.

2.2.20. *Svjetonazor islamske filozofije* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, "Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu", vol. VI, br. 19, 2020., str. 38–6.).

Autor na samom početku razmatra vezu filozofije s islamskom tradicijom prikazujući važna filozofska pitanja u njoj. Zatim govori o kvalitetu i kvantitetu tvrdeći da je islamska misaona tradicija uvijek ustrajavala na prvom, dok moderno scijentističko mišljenje insistira na potonjem, šire govoreći u sljedećem potpoglavlju o osnovnim kvalitetima. Nakon toga, u okviru ontološkog razmatranja, prikazuje odnos bitka i nalaženja koji je utjelovljen u pojmu *wujūd*. U narednom

dijelu se bavi psihologijom, konkretnije, dušom i intelektom, da bi kasnije prešao na kosmologiju usredsređujući se na Ishodište i Povratak. Potom se na hijerarhijski način govori o stepenima ljudske mogućnosti pri čemu se čovjek može vinuti u takve visine da postane potpuno ljudsko biće. U posljednjem potpoglavlju se prikazuje antropokosmička vizija koja je posve nasuprot modernom naučnom svjetonazoru. Također, vrijedi kazati da se u ovome radu ne izostavlja sveukupni značaj etike. Ovdje se razmatra islamska filozofija u ogledalu Bābā Afđalovih učenja. Sve u svemu, ovo poglavlje iz Chittickove knjige *The Heart of Islamic Philosophy* oštromno nudi odgovor na pitanje: šta je islamska filozofija?

2.2.21. *Kur'an i sufizam* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, "Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu", vol. VI, br. 19, 2020., str. 48–38.).

Sukladno autorovom mišljenju, sufizam se ponajbolje može razumjeti u odnosu na samo ustrojstvo islamske tradicije. Izrazita odlika sufijskog pristupa islamskoj tradiciji jest usredotočenje na stapanje duše s Božanskom Riječju, uvijek na osnovu obrasca kojeg je utvrdio (Vjero)vjesnik. Sufijski učitelji su često govorili o cilju islamske tradicije u vidu 'ostvarenja' koje zahtijeva preobražavanje samog bića tragaoca, pri čemu je nezaobilazna uloga Kur'ana. Sažimajući prirodu puta ka Bogu, ti učitelji su često govorili o pročišćavanju duše (*tazkiyat al-nafs*). Kao i drugi muslimani, sufije ne samo da su visoko cijenili pamćenje i učenje Kur'ana te zazivanje Božijih imena sadržanih u Kur'anu, nego su svoja učenja, također, iskazivali kur'anskim jezikom. Ova posebna posvećenost Kur'anu može se jasno uočiti među sufijskim učiteljima ranih pokoljenja koji se pamte uglavnom po kratkim izrekama, što rasvjetljavaju duhovnu znakovitost ključnih kur'anskih riječi i izraza. Kad su kasnije sufije počele pisati podrobna objašnjenja ljudskog položaja u odnosu na Boga i kosmos, oni su ispunili svoja djela tumačenjima kur'anskih ajeta. Zajednički uvid sufijskih učitelja jest da Kur'an, uz Sunnet, pruža smjernice za ostvarenje Božanskog Oblika koji je pritajen u svakoj ljudskoj duši. Prema tome, autor u ovome tekstu razmatra odnos između Kur'ana i sufizma ukazujući na njihovu blisku isprepletenost.

2.2.22. *Ljubav u islamskom mišljenju* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, "Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu", vol. VI, br. 19, 2020., str. 58–48.).

Ljubav je od davnina privlačila pažnju brojnih muslimanskih učenjaka. Nadahnjujući se Kur'anom, hadisom, predislamskom poezijom i helenističkim naslijeđem, oni su objasnili prirodu ljubavi da bi prikazali egzistencijalni smisao temeljnog učenja islama – potvrđivanje božanskog jedinstva (*tawhīd*). U razdoblju od petog do šestog/jedanaestog do dvanaestog stoljeća došlo je do procvata ljubavne književnosti, naročito perzijske. Teoretičari i pjesnici su ljubav objasnili kao poticajnu snagu koja dovodi sve stvari u egzistenciju te sve vodi do konačnog cilja. Oni su smatrali da je Bog stvorio ljudska bića upravo zbog Njegove bespočetne ljubavi prema njima i da su ljudi urođeno obdareni ljubavlju jer su bili stvoreni na Njegovu sliku. Vrste ljudske ljubavi su se shvaćale kao metafore (*majāz*) za stvarnost (*haqīqa*) ljubavi, a to je Božija ljubav prema ljepoti. Autori takvih djela su usmjerili svoje napore ne prema upućivanju ljudi na pravilno ponašanje, što je uloga pravnika, niti na razjašnjavanje ispravnog vjerovanja, što je posao kelamskih stručnjaka, već na to da im pomognu kako bi prepoznali da su svaka bol i patnja znaci odvojenosti od Jedinog Voljenog, te da je jedini uistinu ljudski cilj predati se zahtjevima ljubavi.

2.2.23. *Osnovni filozofski pojmovi* (s engleskog preveo: Haris Dubravac, "Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu", vol. VI, br. 20, 2020., str. 31–6.).

Svrha ovog poglavlja iz spomenute knjige Chitticka *The Heart of Islamic Philosophy* jeste prikazati značenje i upotrebu dijela osnovne terminologije iz islamske filozofije. Autorova nakana ovdje jeste samo postepeno upoznati čitaoce s određenim riječima i navesti ponešto od njihovog korištenja u filozofskoj tradiciji, s naglaskom na upotrebu Bābā Afdāla, koji je, prema autorovom mišljenju iznesenom na drugim mjestima, najvažniji islamski filozof i ličnost koja zapravo otjelovljuje islamsku filozofsku tradiciju. Također, Chittick navodi primjere iz *Teologije Aristotela* (tj., arapskog Plotina), rasprava Ikhwān al-Ṣafā' i Ibn Sīnāovih spisa. Sve troje predstavljaju vododijelnicu u historiji islamske filozofije, iako je još mnogo toga značajnog bilo napisano u istom razdoblju. Glavni pojmovi koji se razmatraju su: filozofija ili mudrost, svjetovi, tijela i duhovi, duša, nivoi svjesnosti, nadopunjenosti, Ishodište i Povratak, forma i materija, supstancija i akcidencija. Budući da je pojmovlje svake nauke ključ koji otvara riznicu znanja, uz ovaj dragocjeni tekst lakše dolaze do izražaja spoznaje islamske filozofije.

2.2.24. *Zvuk tišine* (s engleskog preveo: Bajram Dizdarević, "Novi Muallim – časopis za odgoj i obrazovanje", god. XXI, br. 83, 2020., str. 76–72.).

Autor u ovom tekstu piše o govoru kao svojstvu Božije Bîti koje se na različite načine očituje. Riječ *tišina* suprotna je riječi *govor*. Po definiciji, Bog govori, stalno i zauvijek, bilo da postoje slušaoci ili ne. Ako Bog govori zbog Svoje Bîti, to znači da On govori vječno, izvan vremena. U vremenu, Njegov govor nikad ne prestaje. Govoriti jeste izraziti svijest. Božiji govor izražava Njegovo vječno znanje i svijest o svim stvarima. Božiji govor je zbiljski, istinit i autoritativan. Kur'an često naziva Božiji govor "naredbom". Čini se da su oni koji govore o Božijoj tišini imali na umu ono što teolozi nazivaju "religijskom" ili "obavezujućom naredbom". Tišina je stanje nepostojanja, a govor je stanje postojanja. Pošto je sve što postoji govor Božiji, nema tišine u svemiru, jer je tišina nepostojanje, a govor je stalan. Jedan od činilaca koji sprečava ljude da čuju sveprisutni Božanski govor jeste njegova zaglušujuća buka.

2.3. Intervjui:

2.3.1. Abdullah Kapić, *Birokracije su štetne, a religijske najštetnijel*, "Bošnjački avaz", god. II, br. 19, Sarajevo, 1.11.1994., str. 8.

U ovom intervjuu koji je Chittick dao za bosanske novine, govori kratko o bosanskoj tragediji, sekularizmu, slabom muslimanskom razumijevanju vlastite intelektualne tradicije, gubljenju islamskih vrijednosti, dijalogu sa sljedbenicima drugih religijskih tradicija, islamskim pokretima i organizacijama te navodi neke klasične i savremene knjige koje bi trebalo prevesti.

2.3.2. *Intervju s Williamom C. Chittickom*, s perzijskog preveo: Muamer Kodrić, "Beharistan", god. II, br. 8–7, 2002., str. 105–96.

U ovom drugom se razmatra, između ostalog, modernizam, transcendentno jedinstvo religija, *fundamentalizam*, religijska osnova islamske civilizacije, izučavanje religije odnosno religija u modernom svijetu, tradicionalni način promišljanja i življenja u

modernom svijetu, sukob nove i tradicionalne racionalnosti te odnos antropologije i religije.

2.3.3. Mohammad Ali Niazi, *Intervju s Williamom C. Chittickom*, s perzijskog preveo: Muamer Kodrić, "Znakovi vremena – časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu", god. IX, br. 32, 2006., str. 61–40.

Prvo se iznose neka Ibn 'Arabijeva učenja, zatim veza vjere, filozofije i gnoze s moralom i etikom. Ovaj intervju tretira mjesto religije u savremenosti, irfan, današnja duhovnost, odnos tradicije i modernizma, trenutno stanje na Zapadu, vjerski pluralizam i popularnost Rūmīja na tom dijelu zemaljske kugle.

2.3.4. Amar Imamović i Haris Dubravac, *Cilj religije je sjedinjenje s Bogom, a ne znanje o Bogu*, "Živa baština – časopis za filozofiju i gnozu", vol. VII, br. 22, 2021., str. 103–98.

U ovom intervjuu se govori o (ne)prepoznavanju islamske duhovnosti i filozofije, naročito ekberijanske škole mišljenja, na Zapadu, Abdullahu Bosnawiju, Tradiciji, odnosu između modernosti i postmodernosti, istraživačkim prioritetima, višedisciplinarnim i pluriperspektivnim pristupima, prirodi potrage za Bogom, Bābā Afḍalu, te (ne)prevođenju tehničkih pojmova. Na kraju se nalazi Chittickov savjet misliocima koji pokušavaju u modernom vremenu predstaviti klasične islamske tekstove punovažnim, a zatim odgovor na čemu trenutno radi.

3.0 Zaključak

U tom posljednjem intervjuu, Chittick kaže: “Ja ne pripadam nijednoj školi mišljenja niti slijedim bilo kakve akademske metodologije popularne na zapadnim univerzitetima. Smatram se, prije svega, ‘prevodiocem’, nekim ko prenosi ideje iz jednog kulturalnog jezika u drugi.” S obzirom na to da veliki dio mnogih njegovih knjiga čine prijevodi tekstova od klasičnih muslimanskih autora, potrebno se kratko osvrnuti na njegov način prevođenja. U svom djelu *The Self-Disclosure of God: Principles of Ibn al-‘Arabi’s Cosmology* (Božije samoraskrivanje: načela Ibn al-‘Arabijeve kosmologije) on govori o vlastitim prevodilačkim nedoumicama. Najprije kaže da je engleski jezik opterećen apstraktnošću, pa otuda zamagljuje arapski jezik nekih autora koji je posve konkretan. Stoga je Chittick nastojao predstaviti slikovitost jezika onoliko koliko je bio kadar. On jasno otkriva da je od samog početka svoje karijere davao prednost doslovnom prevođenju posebno zbog pojmovlja, tačnosti i dosljednosti, držeći se u krajnjoj mjeri izvornika. Takvim njegovim pristupom bi se zacijelo bosanski autori kao i prevodioci mogli okoristiti, jer se ponekad u bosanskim raspravama o ovim pitanjima smatra da je doslovno prevođenje prevaziđeno.

Nadalje, izuzetna odlika Chittickova djela jeste to što se ne odnosi prema islamskom naslijeđu kao okoštaloj historijskoj ostavštini, već dopadljivo pokazuje njegovu živahnost. Nemoguće je ne primijetiti lahkoću s kojom autor umije obrađivati najsloženije teme iz islamske filozofije i sufizma, predstavljajući ih na bjelodan način, vješto izbjegavajući pojednostavljivanja i uopćavanja kojima su djela ovakve orijentacije inače sklona.

Čini nam se da se u podtekstu Chittickovih djela nalazi sljedeća tvrdnja: “Mi još uvijek nismo svjesni značaja klasičnih muslimanskih autora niti uviđamo u kojoj mjeri su njihova djela važna za svako vrijeme.” Postavljajući se kao da svijet počinje od nas ne samo da iskazujemo intelektualnu uobraženost, već propuštamo okoristiti se spoznajnim blagom ranijih pokoljenja. Naravno da je svaka generacija odgovorna za svoje vrijeme i da treba odgovoriti vlastitim izazovima, no, ne može se tek tako prenebregnuti zdanje mukotrпно građeno preko 1400 godina, pogotovo pod maskom *idžtihāda*. Nemamo pravo ušutkivati drevne muslimanske intelektualne gorostase!

Vrijedi spomenuti i da Chittick nudi smjernice koje su od izrazito obrazovnog značaja. On govori o zgasnuću islamske

intelektualne tradicije i brojnim preprekama koje stoje na putu ponovnog raspirivanja njenog plama, te posebno motri na njena vjerodostojna učenja, usredsređujući se na njihovu punovažnost za savremena pitanja o nauci i značenju.

U Bosni je u posljednjih nekoliko desetljeća napisano mnogo radova koji govore o tradiciji i našem odnosu spram nje. U tom smislu se lahko uključuju Chittickova djela koja postaju sve aktuelnija. Od ovih prevedenih pet djela, možda bi knjiga *Nauka o kosmosu* ponajbolje mogla odigrati tu ulogu u ukazivanju na probleme koji predstoje pred onim pojedincima koji žele vratiti ono što se uveliko gubi. Čak i kad se nastoji oživjeti tradicija može se potkrasti *pseudotradicija* ili *kontratradicija* (René Guénon). Toga je dobrahno svjestan Chittick pa potanko izlaže sve opasnosti kojih nisu svjesni oni što površno prilaze kretanjima i promjenama koje ih okružuju.

U ovom radu se vidi da je u posljednje vrijeme došlo do učestalijeg prevođenja knjiga i članaka na bosanski jezik ovog čuvenog američkog istraživača klasične islamske filozofije i sufizma—u 2019. godini su objavljena tri prijevoda njegovih knjiga, pa možda ne bi bilo pretjerano reći da je riječ o svojevrsnom prevodilačkom zamahu. Pretpostavljamo da se razlog takve pojave krije u jednostavnosti Chittickovog jezika kojim na pitak, učen i akademski način nastoji predstaviti najdublje istine islama dok istovremeno njegovi spisi ne gube na sveobuhvatnosti i prilježnosti. Otuda je moguće govoriti o znatnom uticaju njegovih djela na bosansku čitalačku publiku.

Conclusion

In the last interview, Chittick says, “I do not belong to any school of thought, nor do I follow any of the academic methodologies popular in Western universities. I consider myself first and foremost a ‘translator,’ someone who carries ideas over from one cultural language into another.” Given that a large part of many of his books are translations of texts from classical Muslim authors, it is necessary to briefly review his method of translation. In his *The Self-Disclosure of God: Principles of Ibn al-‘Arabi’s Cosmology*, he discusses his own translational dilemmas. First of all, he says that the English language is burdened with abstraction, and hence it obscures the Arabic language of some authors, which is completely concrete. Therefore, Chittick sought to present the imagery of the language as much as he

could. He clearly reveals that from the very beginning of his career he preferred literal translation, especially for terminology, accuracy and consistency, following to the utmost the original. Bosnian authors as well as translators could certainly benefit from his approach, because sometimes in Bosnian discussions on these issues it is considered that literal translation has been overcome.

Furthermore, the remarkable feature of Chittick's work is that it does not treat the Islamic heritage as an ossified historical legacy, but rather shows its vibrancy endearingly. It is impossible not to notice the ease with which the author is able to handle the most complex topics from Islamic philosophy and Sufism, presenting them in a straightforward manner, skilfully avoiding the simplifications and generalizations that works of this orientation are normally prone to.

It seems to us that the subtext of Chittick's works contains the following statement: "We are still unaware of the importance of the classical Muslim authors, nor do we realize the extent to which their works are relevant for all times." By pretending that the world begins with us, we not only show intellectual conceit, but we fail to benefit from the cognitive treasures of earlier generations. Of course, each generation is responsible for its own time and must respond to its own challenges, but one cannot simply ignore the edifice painstakingly built over 1400 years, especially under the guise of *ijtihād*. We have no right to silence the ancient Muslim intellectual giants!

It is also worth noting that Chittick offers guidelines that are highly educational. He discusses the fading of the Islamic intellectual tradition and the many obstacles that stand in the way of rekindling its flame, and looks in particular at its authentic teachings, focusing on their pertinence for contemporary questions of science and meaning.

In Bosnia, in the last few decades, many works have been written that talk about tradition and our relationship with it. In this sense, Chittick's works, which are becoming more and more current, can be included. Of these five translated books, perhaps *Science of the Cosmos* could best play that role in pointing out the problems that lie ahead for those individuals who wish to restore what is being largely lost. Even when trying to revive tradition, a *pseudo-tradition* or *counter-tradition* (René Guénon) can creep in. Chittick is well aware of this, so he explains in detail all the dangers that those who superficially approach the movements and changes that surround them are not aware of.

The paper shows that numerous books and articles of this renowned American researcher of the classical Islamic philosophy and Sufism have recently been translated into Bosnian language. In 2019, the translations of three of his books were published, so it may not be farfetched to say that a kind of translation movement has been taking place. We assume that the reason for this phenomenon lies in the simplicity of Chittick's language which he deploys to explain the deepest truths of Islam in a fluent, erudite and academic way. At the same time, his works do not lose comprehensiveness and diligence. Hence one can speak about a considerable influence of his works on Bosnian readership.

Literatura:

1. Chittick, William C., *Ibn 'Arabi: nasljednik vjerovjesnikâ (Ibn 'Arabi: Heir to the Prophets)*, translated from English by Hamza Muratspahić and Haris Dubravac, Citizens Association Toprak, Mostar, 2019.
2. Chittick, William C., *Nauka o kosmosu, nauka o duši: punovažnost islamske kosmologije u modernom svijetu (Science of the Cosmos, Science of the Soul: The Pertinence of Islamic Cosmology in the Modern World)*, translated from English by Haris Dubravac, El-Kalem, Sarajevo, 2019.
3. Chittick, William C., *Sufijski put ljubavi: Rumijeva duhovna učenja (The Sufi Path of Love: The Spiritual Teachings of Rumi)*, translated from English by Rešid Hafizović, Research Institute "Ibn Sina," Sarajevo, 2005.
4. Chittick, William C., *Sufijski put spoznaje: Ibn al-'Arabijska metafizika imaginacije (The Sufi Path of Knowledge: Ibn al-'Arabi's Metaphysics of Imagination)*, translated from English by Rešid Hafizović, Research Institute "Ibn Sina," Sarajevo, 2021.
5. Chittick, William C., *The Heart of Islamic Philosophy: The Quest for Self-Knowledge in the Teachings of Afḍal al-Dīn Kāshānī*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
6. Chittick, William C., *Vizija islama: temelji muslimanske vjere i prakse (The Vision of Islam: The Foundations of Muslim Faith and Practice)*, translated from English by Amila Karahasanović, Connectum, Sarajevo, 2019.
7. Dubravac, Haris, "Knjiga o samospoznaji i bogospoznaji 'Najvećeg učitelja,'" *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, Vol. XXIV, No. 90/89, 2021, pp. 164–159.
8. Hasanović, Aziz, "Promocija knjige 'Sufijski put ljubavi' Williama C. Chitticka," *Znakovi vremena: časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, Vol. VIII, No. 30/29, 2005, pp. 202–198.

